

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه اشعی خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

احکام؛ نماز؛ مسجد

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: خالد

تاریخ: ۱۴۰۲/۱/۱۴

بین علما درباره‌ی ساخت مناره و گنبد برای مسجد اختلاف است. لطفاً بفرمایید که آیا ساخت این نمادها، شرعی است یا بدعت محسوب می‌شود؟

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۲/۱/۳۰

از روایات اسلامی دانسته می‌شود که مسجد در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مناره نداشت و این یعنی ساخت مناره برای آن سنت محسوب نمی‌شود؛ چنانکه از علی بن جعفر روایت شده است: «سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْأَذَانِ فِي الْمَنَارَةِ، أَسُنَّةٌ هُوَ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ يُؤَدِّنُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي الْأَرْضِ، وَلَمْ تَكُنْ يَوْمَئِذٍ مَنَارَةً»^۱؛ «از ابو الحسن (موسی بن جعفر) علیه السلام درباره‌ی اذان گفتن بر مناره پرسیدم که آیا سنت است؟ پس فرمود: برای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بر زمین اذان گفته می‌شد و در آن زمان مناره‌ای وجود نداشت؛ همچنانکه گنبدی وجود نداشت؛ چراکه مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فاقد سقف بود، تا اینکه به پیشنهاد صحابه، برای آن سایه‌بانی ساخته شد؛ چنانکه روایت شده است: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بَنَى مَسْجِدَهُ بِالسَّمِيطِ، ثُمَّ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ كَثُرُوا، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ بِالْمَسْجِدِ فَرِيدَ فِيهِ، فَقَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَ بِهِ، فَرِيدَ فِيهِ، وَبَنَاهُ بِالسَّعِيدَةِ، ثُمَّ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ كَثُرُوا، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ بِالْمَسْجِدِ فَرِيدَ فِيهِ، فَقَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَ بِهِ، فَرِيدَ فِيهِ، وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْأَنْثَى وَالذَّكْرِ، ثُمَّ اشْتَدَّ عَلَيْهِمُ الْحَرُّ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ بِالْمَسْجِدِ فَظُلِّلَ، فَقَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَ بِهِ، فَأُفِيمَتْ فِيهِ سَوَارٍ مِنْ جُدُوعِ النَّخْلِ، ثُمَّ طُرِحَتْ عَلَيْهِ الْعَوَارِضُ وَالْخَصَفُ وَالْإِذْخِرُ، فَعَاشُوا فِيهِ حَتَّى أَصَابَتْهُمْ الْأَمْطَارُ، فَجَعَلَ الْمَسْجِدُ يَكْفٍ عَلَيْهِمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ بِالْمَسْجِدِ فَطُيِّنَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: لَا، عَرِيشُ كَعْرِيشِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ،

۱. مسائل علی بن جعفر، ص ۲۳۳؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۲، ص ۲۸۴

فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ^۱؛ «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دیوار مسجد خود را به ضخامت یک خشت ساخت، سپس مسلمانان افزایش یافتند، پس گفتند: ای رسول خدا! کاش امر کنی که مسجد بزرگ‌تر شود، پس فرمود: بسیار خوب، پس به آن امر کرد و مسجد گسترش یافت و دیوارش را نیم خشت ضخیم‌تر کرد، سپس مسلمانان افزایش یافتند، پس گفتند: ای رسول خدا! کاش امر کنی که مسجد بزرگ‌تر شود، پس فرمود: بسیار خوب، پس به آن امر کرد و مسجد گسترش یافت و دیوارش را با دو خشت نر و ماده (یکی راست و یکی کج) ساخت، سپس گرما بر آنان شدّت گرفت، پس گفتند: ای رسول خدا! کاش امر کنی که سایه‌بانی برای مسجد ساخته شود، پس فرمود: بسیار خوب، پس به آن امر کرد و از تنه‌ی درخت خرما ستون‌هایی بر آن قرار گرفت و با چوب و حصیر و برگ پوشانده شد، پس مدّتی را سپری کردند تا اینکه باران باریدن گرفت و آب از سقف چکه می‌کرد، پس گفتند: ای رسول خدا! کاش امر کنی که سقف گل اندود شود، پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به آنان فرمود: نه، بلکه سایه‌بانی چون سایه‌بان موسی علیه السلام باشد. پس همواره به همین صورت بود تا اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از دنیا رفت». از این روایت دانسته می‌شود که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از ساختن سقف کامل و مستحکم برای مسجد کراهِت داشت و ترجیح می‌داد که ساختمان آن ساده و بی‌آلایش باشد؛ چنانکه در روایت دیگری آمده است که می‌فرمود: **«مَا أَمَرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ»**^۲؛ «به استوار ساختن مساجد امر نشده‌ام».

بر این اساس، شکی نیست که بهترین شکل مسجد، شکل نخستین آن است که سرشار از زهد و معنویت و خالی از تجمل و تکلف است و ساختن آن به اشکال دیگر بدعت محسوب می‌شود، بل روایت شده که آراستن مساجد و بلند کردن مناره‌ها، از کارهای گمراهان در آخر الزمان و نشانه‌های قیامت است.^۳ از این رو، دور از انتظار نیست که امام مهدی علیه السلام پس از ظهور، به تخریب گنبدها، مناره‌ها و حتّی سقف‌های مساجد بپردازد، تا ظاهر آن‌ها را مانند باطنشان اصلاح گرداند؛ چنانکه از اهل بیت علیهم السلام روایت شده است: **«أَوَّلُ مَا يَبْدَأُ بِهِ قَائِمُنَا سُقُوفَ الْمَسَاجِدِ، فَيُكْسِرُهَا، وَيَأْمُرُ بِهَا، فَيُجْعَلُ عَرِيشًا كَعَرِيشِ مُوسَى»**^۴؛ «نخستین چیزی که قائم ما به آن می‌پردازد، سقف‌های مساجد است. پس آن‌ها را از بین می‌برد و امر می‌کند که به جای آن‌ها سایه‌بانی چون سایه‌بان موسی قرار گیرد» و روایت شده است: **«إِذَا قَامَ الْقَائِمُ دَخَلَ الْكُوفَةَ، وَأَمَرَ بِهِدْمَ الْمَسَاجِدِ الْأَرْبَعَةِ، حَتَّى يَبْلُغَ أَسَاسَهَا، وَيُصَيِّرَهَا عَرِيشًا كَعَرِيشِ مُوسَى، وَتَكُونُ الْمَسَاجِدُ كُلُّهَا جَمَاءَ لَا شَرَفَ لَهَا،**

۱. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۹۵؛ معانی الأخبار لابن بابویه، ص ۱۵۹؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۲۶۲.
 ۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۳، ص ۱۵۲؛ سنن أبی داود، ج ۱، ص ۱۲۲؛ الورع للمروزی، ص ۱۹۵؛ مسند أبی یعلیٰ، ج ۴، ص ۳۴۰؛ صحیح ابن حبان، ج ۳، ص ۳۹۹.
 ۳. بنگرید به: تفسیر علی بن ابراهیم القمی، ج ۲، ص ۳۰۵؛ کمال الدین وتمام النعمة لابن بابویه، ص ۵۲۶؛ مفید العلوم ومبید الهموم للخوارزمی، ص ۵۹۷؛ حلیة الأولیاء وطبقات الأصفیاء لأبّی نعیم الأصبهانی، ج ۳، ص ۳۵۸؛ السنن الواردة فی الفتن للدانی، ج ۴، ص ۸۳۸؛ ترتیب الأمالی الخمیسیة للشجری، ج ۲، ص ۳۷۴؛ روضة الواعظین للفتال النیسابوری، ص ۳۳۸.
 ۴. من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۲۳۶.

کَمَا كَانَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ^۱؛ «هنگامی که قائم قیام می کند، وارد کوفه می شود و به تخریب مساجد اربعه امر می کند، تا اینکه به پی آن ها می رساند و آن ها را سایه بانی چون سایه بان موسی قرار می دهد و پس از آن، همه ی مساجد هموار خواهند بود و جای بلندی که مشرف باشد نخواهند داشت، همان طور که در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودند» و روایت شده است: «إِذَا قَامَ الْقَائِمُ يَهْدِمُ الْمَنَائِرَ وَالْمَقَاصِيرَ الَّتِي فِي الْمَسَاجِدِ، وَمَعْنَى هَذَا أَنَّهَا مُحَدَّثَةٌ مُبَدَّعَةٌ لَمْ يَبْنِهَا نَبِيٌّ وَلَا حُجَّةٌ»^۲؛ «هنگامی که قائم قیام می کند، مناره ها و مقصوره هایی که در مساجد است را تخریب می کند و علتش این است که آن ها نوپیدا و بدعت هستند و هیچ پیامبر یا امامی آن ها را نساخته است»؛ همچنانکه امام علی علیه السلام در زمان حکومت خود، برخی مناره ها و محراب های مساجد را تخریب کرد^۳.

با این حال، نماز گزاردن در مساجدی که دارای سقف، مناره و گنبد هستند، تا زمان اصلاح آن ها، اشکالی ندارد؛ زیرا معلوم است که بسیاری از مساجد در زمان اهل بیت علیهم السلام، دارای سقف، مناره و امثال آن بودند و با این حال، آنان در آن ها نماز می گزاردند و یاران خود را از نماز گزاردن در آن ها نهی نمی کردند؛ چنانکه روایت شده است: «سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْمَسَاجِدِ الْمُظَلَّلَةِ، أَيْكُرُّهُ الصَّلَاةُ فِيهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِنْ لَا يَصْرُكُمُ الْيَوْمُ، وَلَوْ قَدْ كَانَ الْعَدْلُ لَرَأَيْتُمْ كَيْفَ يُصْنَعُ فِي ذَلِكَ»^۴؛ «از امام جعفر صادق علیه السلام درباره ی مساجد مسقف پرسیده شد که آیا نماز گزاردن در آن ها کراهت دارد؟ فرمود: آری، ولی امروز برای شما اشکالی ندارد و اگر حکومت عدل فرا رسد، خواهید دید که درباره ی آن ها چگونه عمل می شود» و نظیر این از امام ابو جعفر باقر علیه السلام درباره ی نماز گزاردن در مساجدی که نقش و نگار دارند نیز رسیده است^۵.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر معصوم ها و ائمه عظام
بخش پاسخگویی به پرسش ها

۱. الغيبة للطوسي، ص ۴۷۵
۲. الغيبة للطوسي، ص ۲۰۶
۳. بنگرید به: من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۲۳۶ و ۲۳۹؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۲۵۳ و ۲۵۶.
۴. الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۳۶۸؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۲۳۵؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۲۵۳.
۵. بنگرید به: الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۳۶۹؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۲۵۹.

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع رسانی دفتر معصوم ها و ائمه عظام حضرت امام علی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.